

Soru: Kocasından fiziki şiddet gören kadının boşanma hakkı var mıdır?

FETVA

İslam aile hukukunda boşama (talak) yetkisinin erkeğe ait olduğuna dair icmâ vardır.¹ Zira Kur'an-ı Kerim talakın faili olarak daima kocayı zikretmekte,² Allah Rasulü de ﷺ talak hakkının kocaya ait olduğunu bildirmektedir.³ Bununla birlikte kocada iktidarsızlık, hadım edilme, aklını yitirme, deri dökülmesi, bulaşıcı hastalık gibi özür hallerinin olması kadına da şer'i mahkemeye başvurup kocasından boşanmayı talep etme hakkını vermektedir.⁴ Yukarıda zikredilenlere ek olarak Kur'an'ı Kerim, aile yapısını devam ettiremeyeceğini düşünen çiftlerin evliliğin devamı ya da son bulması hususunda kendi ailelerinden birer hakem tayin etmelerini telkin etmektedir.⁵ Hakemlerin bu ailenin devam edemeyeceği noktasında ittifak etmeleri durumunda eşleri ayırmaya yetkilerinin olup olmadığına dair fukaha ihtilaf etmiştir. Hanefî mezhebi hakemlere böyle bir yetki tanımazken, Mâlikî ve Şafîî mezheplerine göre bahsi geçen kimseler çiftleri ayırmaya yetkilidirler.⁶ Bu hususta 1917 tarihli Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesinde de Mâlikî mezhebinin görüşü tercihe şayan görülmüş, kusur kocada ise hakemlerin, çiftlerin arasını ayırmaya yetkili oldukları ifade edilmiştir.⁷

Allah Rasulü ﷺ hiçbir zaman eşlerine vurmamış,⁸ hanımlarına fiziki şiddet uygulayan kimselerin de hayırlı kimseler olmadığını ifade etmiştir.⁹ Buna göre karısını döven kimse İslam'ın emrettiği güzel geçinme emrini¹⁰ ihlal etmekte, Allah Rasulü'nün ﷺ sünnetine muhalefet etmektedir. Fukaha da adamın acıtacak bir surette karısını dövmesinin ve ona zulmetmesinin caiz olmadığına dair icma etmiştir.¹¹ Hanefî mezhebine göre hakim, karısına fiziki şiddet uygulayan kimseyi uyarır, ona eşiyile güzel geçinmesini telkin eder. Adam karısına eziyet etmeye devam ettiği takdirde hakim, eşine güzel muamelede bulunacağına dair söz verinceye kadar kocayı eşinin yanına

¹ Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed İbn Abdilberr en-Nemerî, *el-İstizkârü'l-câmi' li-mezâhibi fuğahâ'i'l-emşâr ve 'ulemâ'i'l-aqtâr fîmâ teẓammenehü'l-Muvaṭṭa' min me'âni'r-re'y ve'l-âşâr* (Beyrut: Darul Kütübîl İlmîyye, 2000), 6/184.

² Bkz: Talâk 65/1; Bakara 2/227-228; Bakara 2/230-232; Bakara 2/236-237; Ahzâb 33/49.

³ İbn Mâce, Talak, 31 (Hadis No:2081).

إِنَّمَا الطَّلَاقُ لِمَنْ أَخَذَ بِالسَّاقِ

⁴ Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî, *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedî* (Sind: el-Büşra, 2021), 2/160-161.

⁵ Nisâ 4/35

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَنِيهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا

⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Ḳur'an* (Kahire: Dârul Kütübîl Mısriyye, 1964), 5/176-177.

⁷ Doç. Dr. Ali Öge (ed.), *Osmanlı Hukuk-u Aile Kararnamesi* (Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2017), Madde 130.

⁸ Müslim, Fadâil, 79 (Hadis No:2328).

مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهِ وَلَا أَمْرًا

⁹ Ebu Davud, Nikah, 41, 42 (Hadis No:2146).

لَقَدْ طَافَ بِأَلِّ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرًا يَسْتَكُونُ أَرْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أَوْلَيْكَ بِخِيَارِكُمْ

¹⁰ Nisâ 4/19; Buhari, Ehadisül-Enbiya, 1 (Hadis No:3331); Müslim, Radâ', 60 (Hadis No:1468).

وَعَانِثِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا

¹¹ Muhammed Muhyiddîn b. Abdilhamîd, *el-Ahvâlü's-şahşiyye fi's-şer'ati'l-İslâmiyye* (İstanbul: Mektebetül-İrşâd, 2021), 343.

girmekten alıkoymak gibi caydırıcı cezalar verir.¹² Maliki mezhebinde ise kocasından fiziki şiddete maruz kalan, kocası tarafından haram bir fiile irtikap etmeye zorlanan kadının mahkemeye başvurarak ondan ayrılmayı talep etmesi mümkündür.¹³ Kadının bu gerekçeyle, İslamî hükümlerin geçerli olmadığı ülkelerde mahkemeye başvurup nikahı sonlandırmayı talep etmesi ve hakim de talebi onaylamasının geçerliliği hususunda fukaha ihtilaf etmiştir. Hanefî, Şafîî ve Hanbelî mezhepleri şer'î olmayan mahkemenin tasarrufunun dinen geçerli olmadığını söylemekle birlikte Malikî mezhebi Müslümanların seçtiği bir grubun davalarda hüküm vermek hususunda şer'î kadının makamında kaim olduğunu ifade etmiştir.¹⁴ İmam Desûkî, Hattâb, Mevâk ve Derdîr'in de içinde bulunduğu Maliki fukahası İslam kadısının olmadığı bölgelerde ya da kadı olsa dahi adil hüküm vermediği durumlarda Müslümanlardan müteşekkil bir cemaatin, kadının (hakimin) yerine geçeceğini ve vereceği hükmünün geçerli olacağını beyan etmiştir.¹⁵ İslam ahkâmının cari olmadığı yerlerde Malikî mezhebinin bu görüşünün benimsenmesinde özellikle eşleri tarafından şiddetli geçimsizliğe maruz kalan kadınlar için büyük bir kolaylık vardır. Zira eşine iyi davranmakla memur olan koca, bu vazifesini yerine getirmezse eşini güzellikle boşamalıdır.¹⁶ Şayet bu durumda koca, karısını boşamaktan imtina ederse kadı onun adına eşini boşar.¹⁷ Maliki mezhebinin zikredilen görüşü alındığı takdirde İslam kadısının olmadığı bölgelerde bu vazifeyi Müslüman bir topluluk yerine getirebilir. Nitekim Eşref Alî et-Tehânevî gibi bazı muasır alimler de Müslüman kadınların mevcut olmadığı ülkelerde nikahın feshedilmesini mümkün kılacak meşru gerekçeler dahilinde, Malikî mezhebinin, Müslümanlardan oluşacak cemaatin hakimin yerine geçebileceği görüşünü benimsemiştir.¹⁸

¹² Zekiyüddin Şa'bân, *el-Ahkâmü's-ser'iyye li'l-ahvâli's-şahşiyye* (Bingazi: Menşûrâtu Câmiati Karyunis, 1993), 493; Muhammed Muhyiddîn b. Abdilhamîd, *el-Ahvâlü's-şahşiyye fi's-ser'ati'l-İslâmiyye*, 343.

¹³ Ebü'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Adevî ed-Derdîr, *eş-Şerhu'l-kebîr 'alâ Muhtaşarı Sîdi Halîl* (Daru'l-Fikr, ts.), 2/345; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Alî el-Haraşî, *eş-Şerhu's-şagîr 'alâ Muhtaşarı Halîl* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1317), 4/9.

¹⁴ Muhammed Taki Osmânî, *Buhûs fî Kadâya Fıkhıyye Muâsıra* (Dimeşk: Darül Kalem, 2013), 2/176.

¹⁵ Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafê ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebîr* (Darul Fikr, 2011), 2/519; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân el-Hattâb, *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl* (Daru'l-Fikr, 1992), 4/155; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kâsım el-Abderî el-Girmâtî el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl 'alâ bi-şerhi Muhtaşarı Halîl* (Darul Kütübül İlmiyye, 1994), 5/498; ed-Derdîr, *eş-Şerhu'l-kebîr 'alâ Muhtaşarı Sîdi Halîl*, 2/436.

¹⁶ el-Mergînânî, *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedî*, 159.

¹⁷ Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Darul Fikr, 1992), 2/498.

¹⁸ Taki Osmânî, *Buhûs fî Kadâya Fıkhıyye Muâsıra*, 2/179-180.